

Památky připomenou výstavy i videa

Stopy lidského umu mapují technické skvosty

Jan Bohata
redaktor MF DNES

PRAHA Mlýny, pily, bělíny, kovárny nebo cihelny a další drobné a méně nápadné objekty sehrály nezanedbatelnou roli v historii, a to nejen metropole. Na rozdíl od impozantních církevních staveb či velkolepých paláců se jim ale nedostává takové pozornosti. Změnit to chce výjimečný projekt Stopy lidského umu, který představili odborníci z Etnologického ústavu Akademie věd (AV ČR) a dalších vědeckých oborů. Zapojit se do něj ale může každý zájemce.

Cihelná ulice uprostřed Malé Strany či sousední U Sovových mlýnů. Dávne technologické provozy měly pro historické dědictví nesporný význam. Tyto nedochované stavby připomínají alespoň zmíněné názvy ulic, místní jména a příběhy.

Ale i stále existující objekty dál zůstávají spíše na okraji zájmu expertů. „Dědictví se nedostává dostatečné badatelské pozornosti kvůli chybějícím historickým pramenům. Nedostatečná ochrana památek navíc způsobila, že velká část daných staveb případně zanikla,“ uvedla Martina Spěváčková ze Střediska společných činností AV ČR.

Stopy lidského umu to chtějí změnit. „Věříme, že náš výzkum přinese první ucelený obraz o výrobním a řemeslném bohatství určitého území,“ vysvětlil Přemysl Mácha z Etnologického ústavu AV ČR, jeden z autorů vědeckého záměru.

„Některé provozy sice byly přeneseny nebo rekonstruovány v muzeích v přírodě, je to ale jen zlomek někdejšího bohatství. Navíc je vytržený ze svého krajinného, sociálního a kulturního kontextu. V našem projektu hledáme způsob ochrany těchto provozů přímo na místech, kde stojí nebo stály,“ dodal Mácha.

Nepůjde však pouze o akademický záměr, uzavřený uvnitř vědeckých center. Badatelé spolupracují přímo s majiteli objektů, obcemi,

spolkou či místními muzei. Výstupy tak poslouží nejen odborné veřejnosti, ale i k popularizaci vědy.

„Kromě videí na YouTube nebo diskusí se zájemci mohou těšit na výstavy v regionálních muzeích, knihy, internetovou mapovou aplikaci, kešky ukryté na místech zaniklých technických provozů nebo interaktivní hru pro děti,“ řekla Martina Spěváčková.

Lidé se navíc mohou sami do projektu Stopy lidského umu zapojit, pokud vědí o podobné stavbě ve svém okolí. Výstupy z výzkumu lze najít na www.stopyumu.cz.

Hledáme způsob ochrany provozů přímo na místech, kde stojí nebo stály.

Stopy umu mohou sloužit například také jako tip na cestu za poznáním a objevy. Například za mlýny, a nejen těmi neznámějšími a nejstaršími, jako jsou třeba malostranské Sovovy, pocházejí ze 14. století.

Místní název Větrník na Břevnově připomíná unikátní pražskou památku svého druhu. Komplex bývalého větrného mlýna byl postaven patrně kolem roku 1722, základy objektu jsou však podle památkářů starší, náležejí do 10. století. Obilí pro břevnovský klášter se zde mlelo až do roku 1794.

Cestu za mlýny si lze užít i na potocích na okraji města. Třeba na každých kilometr Radotínského potoka před více než sto lety připadl jeden mlýn, stávalo jich zde totiž 22. Legendy tvrdí, že nejstarší z nich je ten šestý po proudu říčky. V historii nesl jména Hladkovský, Jelínkův či Spálený.

Počet mlýnů v povodí Radotínského

potoka začal klesat od konce první světové války. Za německé okupace zde fungovaly oficiálně jen čtyři mlýny. Stavba nové radotínské cementárny a znárodnování od 50. let 20. století uzavřely provoz na zbývajících mlýnech.

Metropole cihelná

Cihly náleží k materiálu, z nějž se budovalo hlavní město od středověku. K jejich proslulým výrobcům patřila Hergetova cihelna z konce 18. století. „Ta disponovala i dvěma vápennými pecemi, skladem vápna a patrovým skladem s dřevěnou věží,“ popsal ji historik Václav Jíva.

S Hergetovým jménem je spojen také podobný provoz v Sedlci. Osobitá technická památka z počátku 20. století obsahuje také jednu z mála dochovaných kruhových pecí v Praze. Na okraji metropole lze najít i další zajímavé stavby stejného účelu. Například dáblickou Battistovu cihelnu.

Cihelné stavby mají i své zajímavé příběhy. Například pro pozoruhodný komplex Zemské porodnice z 19. století na Albertově tento stavební materiál vypálila premonstrátská cihelna na Strahově. Volba režných cihel byla přitom zvolena záměrně, protože odpovídala tehdejšímu hygienickému normám.

Glazované cihly, skládané do reliéfních a barevných vzorců, se staly součástí exteriérů i interiéru objektu. Na kordony a římsy stavbaří na Albertově užili cihly polévané. Čela křídel přecházejí ve stupňovité zalamované štíty.

Pozoruhodné jsou též dochované vápenky. Na jihozápadě dnešní Prahy v hlubokém údolí poblíž ulice V Dolích spojující Velkou Chuchli a Slivenec stojí Pacoldova vápenka. Tvoří ji dvě stupňovitá „kloboukovitá“ tělesa, která jsou spojena provozní podnoží. Každé z nich uvnitř ukrývá dvě samostatné šachty, takzvané peciště. Vápenné pece jsou omítnuty z cihel a pospojovány stahovacími pásy. V provozu Pacoldova cihelna sloužila až do druhé světové války.